

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Факультет аудіовізуального мистецтва

Кафедра кінотелережисури та сценарної майстерності

**АУДІАЛЬНА СТРУКТУРА ЕКРАННОГО ОБРАЗУ
(ПЕРЕГЛЯДОВО-АНАЛІТИЧНИЙ СЕМІНАР)**

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за спеціальністю
021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»,
галузь знань 02 «Культура та мистецтво»

**Освітньо-професійна програма
КІНОТЕЛЕРЕЖИСУРА**

Харків, 2025

УДК 778.534.4:534.86](073)

A93

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 1 від 29.08.2025 р.)

Рецензенти:

Фарафонов Б.Я., старший викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

Мамедов Р. Асаф огли, викладач кафедри фотомистецтва та операторської майстерності

Укладач:

Чайковська В.Б., викладач

A93

Аудіальна структура екранного образу (переглядово-аналітичний семінар) : програма та навч.-метод. матеріали для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, які навчаються за спец. 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво», галузь знань 02 «Культура та мистецтво», освітня програма «Кінотелережисура» / М-во культури та стратег. комунікацій України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т аудіовізуал. мистецтва, Каф. кінотелережисури та сценарної майстерності ; [уклад. Чайковська В. Б.]. Харків : ХДАК, 2025, 20 с.

УДК 778.534.4:534.86]:791.633](073)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
РОЗДІЛ 1. Теорія звуку в екранній режисурі	8
ТЕМА 1. Сфери екранної творчості	
ТЕМА 2. Принципи звукової достовірності в екранних мистецтвах	
ТЕМА 3. Склад комплексу аудіо (засоби звукової виразності або екранний звук)	
ТЕМА 4. Особливості комплексу аудіо в екранній творчості (постановочні жанри)	
ТЕМА 5. Головні особливості закадрової музики	
РОЗДІЛ 2. Аналіз звукової складової документального фільму	9
ТЕМА 6. Перегляд та аналіз аудіальної складової документального фільму (вітчизняний кінематограф)	
ТЕМА 7. Перегляд та аналіз аудіальної складової документально-ігрового фільму (закордонний кінематограф)	
РОЗДІЛ 3. Аналіз звукової складової художнього фільму	10
ТЕМА 8. Перегляд та аналіз аудіальної складової ігрового художнього фільму (вітчизняний кінематограф)	
ТЕМА 9. Перегляд та аналіз аудіальної складової ігрового художнього фільму (закордонний кінематограф)	
ТЕМА 10. Підготовка до заліку (аналіз аудіальної складової дипломних робіт студентів)	
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	11
ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	13
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ	15
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	19

ВСТУП

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Програма та навчально-методичні матеріали до курсу «Аудіальна структура екранного образу (переглядово-аналітичний семінар)» надають студентам фахову теоретичну та практичну підготовку і спрямовані на набуття та вдосконалення знань про аудіовізуальну режисуру та умінь і навичок їх застосування на практиці.

Дисципліна «Аудіальна структура екранного образу (переглядово-аналітичний семінар)» забезпечує фахову теоретичну та практичну підготовку студентів, оскільки спрямована на набуття та вдосконалення знань про аудіальну складову екранного образу та умінь і навичок їх застосування на практиці.

За навчальним планом дисципліна читається у 8 семестрі.

Обсяг дисципліни складає складає 90 год., із них 10 – лекції, 20 – практичні заняття, 60 – самостійна робота студентів.

Мета курсу: ознайомлення студентів з конструкцією екранного твору в аспекті його звукової складової, надати вміння враховувати багатокomпонентність питань, що вивчаються; вміння бачити одночасно весь задум екранного твору і його складові, – у даному випадку поєднання вміння одночасно бачити і чути.

Очікувані результати навчання:

- володіти методами та прийомами звукорежисерської творчо-виробничої діяльності при створенні (виробництві) аудіовізуальних творів;
- генерувати нові ідеї для втілення їх в аудіовізуальному творі;
- забезпечувати виразність при втіленні авторського задуму аудіовізуального твору;
- вміти аналізувати трансформації нових аудіовізуальних технологій;
 - застосовувати міждисциплінарні підходи при вирішенню проблем теорії та практичної роботи з аудіальною складовою екранного твору;
- стежити за сучасними тенденціями у сфері аудіовізуальної творчості;
- вміти застосовувати отримані знання при вирішенні творчих завдань.

Форми навчальної роботи:

лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів, консультації. Лекційні заняття мають пізнавально-прикладний характер. Практичні заняття орієнтовані на аналіз звукової складової аудіовізуальних творів, а також на створення звукової експлікації власної дипломної роботи.

Передбачені методи навчання. Основними методами навчання виступають як традиційні методи викладання, так і методи, які забезпечують інноваційну модель проблемного навчання. У процесі роботи над теоретичним та практичним матеріалом курсу під час аудиторних занять застосовуються:

– пояснювально-ілюстративний метод – викладач пояснює засоби створення аудіальної частини екранного твору під час перегляду та аналізу фрагментів аудіовізуальних творів;

– репродуктивний метод – відтворення студентом того, що пояснив та показав педагог (сприяє формуванню знань, навичок і вмінь, формує основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення));

– частково-пошуковий – активний пошук рішення практичних та теоретичних задач (наприклад – звуковий аналіз ефірного аудіовізуального твору або його фрагменту) на основі загальноприйнятих методичних принципів;

– словесний метод – слово (розповідь, бесіда, дискусія);

– практичні методи: студенти одержують знання й уміння, виконуючи практичні завдання;

– наочні методи: джерелом знань є наочні приклади (аудіовізуальні твори різних жанрів)

Форми контролю

Вид контролю	Методи контролю
Поточний	моніторинг знань
Самостійна робота	перевірка самостійної роботи здобувачів
Підсумковий контроль	залік

Завданням *поточного контролю* рівня знань є перевірка вивченого матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, формування навичок самостійної роботи з аудіовізуальною складовою екранного твору та спроможності її осмислення та інтерпретації. Здійснюється під час аудиторних занять. На лекціях наприкінці пари може проводитися експрес-контроль.

Проміжний (періодичний) контроль рівня знань під час проведення модульно-тематичних атестацій, які передбачає *індивідуальну* перевірку знань курсу, умінь і практичних навичок. Також *рубіжні* етапи контролю знань передбачені у формі усного опитування / бесіди / роботи на практичних заняттях, перевірки якості виконання завдань самостійної роботи студентів під час атестацій, тощо.

Підсумковий контроль виконується з метою оцінювання рівня знань, вмінь і навичок, отриманих студентом упродовж семестру. Система підсумкового контролю передбачає оцінювання рівня знань всіх тем дисципліни.

Студент може ліквідувати семестрову академічну заборгованість на атестаційному / заліковому тижні (строго за взаємоузгодженим розкладом). У випадку не виконання студентом усіх передбачених робочою програмою форм поточного контролю він не отримує залік. У цьому разі процес ліквідації заборгованості відбувається відповідно до Положення про порядок ліквідації академічної заборгованості викладачами вищої освіти ХДААК (https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/pologen/pologen/pologen_laz.pdf).

Оцінювання результатів навчання проводиться за 100-бальною шкалою. *Рейтинговий бал* є «комплексним показником успішності студента, який визначається сумою фактично набраних рейтингових балів за усіма передбаченими заліковими модулями семестру і дає кількісну характеристику стану поточних навчальних досягнень студента з цієї дисципліни», а тому **складається з суми балів з усіх видів навчальної роботи, отриманих упродовж семестру.**

Оцінювання поточного, проміжного контролю відбувається за наступними критеріями:

- якість виконання завдань самостійної роботи студентів;
- ступінь засвоєння фактичного матеріалу;
- розуміння, рівень засвоєння питань, що вивчаються;

Кількість балів за виконання навчальних завдань самостійної роботи та підсумкового контролю нараховується з урахуванням наступних критеріїв:

- самостійність виконання завдань,
- своєчасність;
- креативність.

Під час **заліку** здобувач має право і можливість покращити результати відповідей за темами дисципліни.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 1.

Теорія звуку в екранній режисурі

Тема 1. Сфери екранної творчості.

Види мистецтв. Екранні мистецтва. Склад екранних мистецтв. Види та жанри аудіовізуальних творів: кінематографічні твори, а також телевідеофільми, виражені засобами, аналогічними кінематографічним. Сфера екранної творчості (кіно, різні форми телебачення, мультимедіа), що базуються на синтезі телевізійної та комп'ютерної техніки. Мистецтво роботи зі звуком відносно сфер застосування. Компетенції звукорежисури: акустика (архітектурна акустика та електроакустика); техніка, у тому числі звукові програми; оперативна робота в ефірі (трансляції); звукозапис (у складі режисури або окремо); режисура засобами звуку.

Тема 2. Принципи достовірності в екранних мистецтвах.

Художня екранна творчість та мовлення. Звук як частина екранної режисури. Відео- та аудіо комплекси елементів екранної виразності та їх співвідношення. Звукозоровий образ. Комплекс засобів візуальної виразності. Комплекс засобів аудіальної виразності. Звук у контексті співвідношення аудіо та відео комплексів. Звукові засоби створення екранної достовірності в жанрах мовлення. Ідеологія тонування. Достовірність середнього плану звучання як аналог комфортної відстані між джерелом звуку і звукоприймачем. Звукові засоби створення екранної достовірності в постановочних екранних жанрах. Ефект близького плану звучання. Кінематографічний ефект віддаленого звукового плану звучання. Екранний звук у контексті аудіовізуальної вертикалі.

Тема 3. Склад комплексу аудіо (засоби звукової виразності, або екранний звук).

Голос (голоси) як носій тембру та інтонації. Шуми (у постановочних екранних жанрах), інтершум (у телевізійній журналістиці). Класифікація шумів за ознаками застосування: синхронні шуми, їх характеристики і форми застосування; фонові шуми, їх характеристики і форми застосування. Поняття «атмосферні шуми». Техніка створення екранних шумів: запис з мікрофону, запозичення, імітування. Синтезовані шуми. Шумове заміщення. Музика (внутрішньокадрова та позакадрова). Екранна тиша та її різновиди. Звукові ефекти.

Тема 4. Особливості комплексу аудіо в екранній творчості (постановочні жанри).

Звук, який є джерелом інформації (наприклад, на ЗТМ). Звук і музика в кадрі (джерело звуку в кадрі). Звук є центром сенсу: концерт або інша музична подія, музика як герой дії (наприклад, саме про цю музику тут йдеться), лейтмотив, музичний або шумовий, режисерський звуковий засіб (наприклад, засіб попередження дії), символ незображеного (наприклад, дзвін, дзвіниця), звуковий – динамічний або тембровий – акцент. Деякі види поєднання музики з зображенням: ілюстративна музика, що функціонує як «предмет» дії; музика, що становить предмет конфлікту у фабулі; "драматургічна" музика.

Тема 5. Головні особливості закадрової музики.

Засоби музичного висловлення (мелодія, гармонія, тембр, ритм, метр, оркестровка або аранжировка, регістр тощо). Закадрова музика як учасник звукозорового дійства. Головні функції закадрової музики (вточнення, поглиблення, ритмізування, естетизування, інше). Загальний тембровий зміст (історична ретроспекція). Вибір музики за критерієм інструментрію. Вибір музики за критерієм темпоритму. Вибір музики за критерієм напряму. Вибір музики за критерієм загального характеру. Участь мелодії у супроводженні закадрового тексту.

Розділ 2.

Аналіз звукової складової документального фільму

Тема 6. Перегляд та аналіз аудіальної складової документального фільму (вітчизняний кінематограф).

На прикладі документального фільму розглядається його аудіальна складова. Аналізуються: режисерський підхід до звукового вирішення документального фільму, технічні засоби звукового втілення (синхронний запис звуку в інтерв'ю або інших інтерзвукових формах), різновиди закадрового голосу і технічні засоби його запису. Аналізуються технічні засоби звукового втілення, як-то синхрони, закадрові голоси, студійна звукова частина. Аналізується зведений трек: звуковий та звукозоровий монтаж, змістовні пріоритети у горизонталі і вертикалі. Аналізується вибір музики, яка бере участь в створенні документального фільму з позицій режисерської доцільності і з позицій власних характеристик всіх музичних фрагментів (напряму, стиль, інструментарій, характер виконання, темпоритм виконання), звукові художні ефекти.

Тема 7. Перегляд та аналіз аудіальної складової документального фільму (закордонний кінематограф).

На прикладі документального фільму розглядається його аудіальна складова. Враховуються: особливості чи іншої кіношколи з позицій звукорежисури, відмінності технічного підходу до кінозвучу. Аналізуються: режисерський підхід до звукового вирішення документального фільму, технічні засоби звукового втілення (синхронний запис звуку в інтерв'ю або інших інтерзвучових формах), різновиди закадрового голосу і технічні засоби його запису. Аналізуються технічні засоби звукового втілення, як-то синхрони, закадрові голоси, студійна звукова частина. Аналізується зведений трек: звуковий та звукозоровий монтаж, змістовні пріоритети у горизонталі і вертикалі. Аналізується вибір музики, яка бере участь в створенні документального фільму з позицій режисерської доцільності і з позицій власних характеристик всіх музичних фрагментів (напрям, стиль, інструментарій, характер виконання, темпоритм виконання); звукові художні ефекти.

РОЗДІЛ 3.

Аналіз звукової складової художнього ігрового фільму

Тема 8. Перегляд та аналіз аудіальної складової художнього ігрового фільму (вітчизняний кінематограф).

На прикладі художнього ігрового фільму розглядається його аудіальна складова. Аналізуються: режисерський підхід до звукового вирішення художнього ігрового фільму, а саме: перевага художніх звукових засобів відтворення режисерського задуму над документальними, акцент на художньому екранному образі на відміну від подачі матеріалу у документальному вигляді, що тягне за собою перегляд та зміну специфічно аудіальних засобів. Розглядаються традиційні засоби звукової екранної виразності, але в аспекті їх застосування за вимогами жанру художнього ігрового фільму: застосовується термін «шуми кадру» на відміну від репортерського терміну «інтершум». Аналізуються звукові плани у якості основи екранної оповіді і у якості ефектів. Аналізуються технічні засоби, за якими ідея екранного твору набуває достовірності. Переосмислюється роль музики, яка все більше стає героєм події, ніж в екранних жанрах, де переважає документальна складова. Звуковий монтажний ряд підпорядковується саме художньому режисерському задуму, внаслідок чого його змістовні пріоритети стають більш гнучкими. Докладно розглядається феномен позакадрової музики з урахуванням її багаточисельних функцій і

можливостей. Все більшу роль відіграють звукові спецефекти.

Тема 9. Перегляд та аналіз аудіальної складової художнього ігрового фільму (закордонний кінематограф).

На прикладі художнього ігрового фільму розглядається його аудіальна складова. Враховуються: особливості тієї чи іншої кіношколи з позицій звукорежисури, відмінності технічного підходу до кінозвуку. Аналізуються наступні питання: яким чином за допомогою звуку у даному фільмі відтворюється реконструкції події, що вже відбулась; розглядаються принципові моменти застосування середнього звукового плану як аналогу оповіді. Аналізуються творчі засоби втілення екранної ідеї з позицій звукового вирішення. Аналізуються технічні засоби, за якими ідея екранного твору набуває достовірності. Розглядаються категорії внутрішньокадрової музики з акцентом на технічні засоби створення ефекту внутрішньокадрової музики (врахування характеру акустики умовної локації екранної дії, характеру самої події, що відбувається у вказаній локації, інше). Аналізуються звукові плани у якості основи екранної оповіді і у якості ефектів. Аналізується категорія внутрішньокадрових екранних шумів з позицій екранного змісту, з позицій технічного втілення у їх різновидах (запис з мікрофону, запозичення тощо). Аналізується категорія позакадрових екранних шумів з позицій їх екранного змісту (як інтерпретація дії від імені автора, у даному випадку режисера, або героя/героїні фільму). Докладно розглядається феномен позакадрової музики з урахуванням її багаточисельних функцій і можливостей.

Тема 10. Підготовка до заліку (аналіз аудіальної складової студентами своїх дипломних робіт).

Автори дипломних робіт аналізують звукову складову власного екранного твору (дипломної роботи). Для докладного аналізу додається спеціальний план (див. розділ «Методичні рекомендації до виконання», «Вимоги до звукового ряду екранного твору здобувача ступені бакалавра екранних мистецтв»). Окремою частиною заліку є письмове завдання – аналіз аудіальної складової певного художнього ігрового фільму. Для докладного аналізу додається спеціальний план (див. розділ «Методичні рекомендації до виконання», «Схема плану аналізу звукової режисури художнього ігрового фільму»).

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Сучасні практичні заняття – це форма навчального заняття, при якій науково-педагогічний працівник організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни шляхом виконання спеціально сформульованих завдань та сприяє формуванню вмінь і навичок їх практичного застосування шляхом виконання студентом відповідно сформульованих завдань.

Практичні заняття орієнтовані на вирішення наступних завдань:

- поглиблення, закріплення і конкретизацію знань, отриманих на лекціях, семінарах та в процесі самостійної роботи;
- розвитку умінь спостерігати та пояснювати явища, що вивчаються;
- формування практичних умінь і навичок, необхідних в професійній діяльності;
- розвитку самостійності тощо.

Програмою передбачено проведення практичних занять за основними темами курсу, а саме:

1. Аналіз аудіальної складової документального фільму (вітчизняний кінематограф)
2. Аналіз аудіальної складової документального фільму (закордонний кінематограф)
3. Аналіз аудіальної складової художнього ігрового фільму (вітчизняний кінематограф)
4. Аналіз аудіальної складової художнього ігрового фільму (закордонний кінематограф)

Практичне заняття 1.

Аудіальна складова документального фільму
(вітчизняний кінематограф).

Питання для обговорення:

1. Які засоби звукової виразності беруть участь в створенні документального фільму?
2. У чому полягає різниця між внутрішньокадровим і позакадровим звуком?

3. За якими критеріями відбувається вибір музики до документального фільму?
4. Що таке аудіовізуальний контрапункт?

Рекомендовані джерела інформації:

1. Желєзняк С.В. Еволюція виразних засобів кіно, ч.2: Художні можливості звуку в кіно; монтаж, простір та час / *European philosophical and historical discourse, volume 4 issue 2, 2018. С. 89 – 95.*
2. Желєзняк С.В. Узаємодія звуку й зображення в сучасній аудіовізуальній культурі / *Культурологічна думка, зб. наукових праць. № 20, 2021. С. 171 – 178.*
3. Хренов Д. О. Роль звукорежисури в становленні та розвитку українського кіно та телемистецтва / *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство. Вип. 39, 2018, С. 85–93.*
4. Овсяннікова-Трель О. Кіномузика як феномен сучасності / *Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. Вип. II (5), 2015. С. 163–168.*

Практичне заняття 2.

Аудіальна складова документального фільму
(закордонний кінематограф).

Питання для обговорення:

1. У чому полягає різниця між документальним фільмом і художнім ігровим фільмом?
2. Які додаткові художні звукові засоби застосовуються у художньому ігровому фільмі на відміну від документального?
3. Що таке часткове тонування?
4. Якою є роль позакадрової музики у документальному фільмі?

Рекомендовані джерела інформації:

1. Хренов Д. О. Роль звукорежисури в становленні та розвитку українського кіно та телемистецтва / *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство. Вип. 39, 2018, С. 85–93.*
2. Овсяннікова-Трель О. Кіномузика як феномен сучасності / *Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. Вип. II (5), 2015. С. 163–168.*
3. Желєзняк С.В. Узаємодія звуку й зображення в сучасній аудіовізуальній

культури / Культурологічна думка, зб. наукових праць. № 20, 2021. С. 171 – 178.

4. Желєзняк С.В. Еволюція виразних засобів кіно, ч.2: Художні можливості звуку в кіно; монтаж, простір та час / European philosophical and historical discourse, volume 4 issue 2, 2018. С. 89 – 95.

Практичне заняття 3.

Аудіальна складова художнього ігрового фільму (вітчизняний кінематограф)

Питання для обговорення:

1. У чому полягає відміна жанру документального фільму від художнього ігрового фільму?
2. У чому полягає принципова різниця між документальним та художнім звуком?
3. Чим відрізняються терміни «інтершум» і «шуми кадру»?
4. Що є специфічно аудіальними засобами у сфері тонування?
5. Як змінюється роль закадрової музики на шляху від документального до художнього ігрового фільму?

Рекомендовані джерела інформації:

1. Рязанцев, Л. В. Функції шумів і тиші в фільмі / Вісник КНУКіМ: Серія «Мистецтвознавство». Вип. 34, 2016. С.143–150.
2. Желєзняк С.В. Еволюція виразних засобів кіно, ч.2: Художні можливості звуку в кіно; монтаж, простір та час / European philosophical and historical discourse, volume 4 issue 2, 2018. С. 89 – 95.
3. Желєзняк С.В. Узаємодія звуку й зображення в сучасній аудіовізуальній культурі / Культурологічна думка, зб. наукових праць. № 20, 2021. С. 171 – 178.
4. Рязанцев Л. В. Техніка лейтмотивів у кіномузиці / Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство. Вип. 33, 2015. С. 124-130. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2015_33_19
5. Хренов Д. О. Роль звукорежисури в становленні та розвитку українського кіно та телемистецтва / Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство. Вип. 39, 2018, С. 85–93.

Практичне заняття 4.

Аудіальна складова ігрового художнього фільму (закордонний кінематограф)

Питання для обговорення:

1. Як розуміти вислів «реконструкція події»?
2. Що таке звукова експлікація?
3. Який вербальний звуковий засіб є механізмом відтворення події, яка вже відбулась? Як з ним пов'язаний середній план звучання?
4. Які звукові плани є ефектами і чому?
5. Які ви знаєте методи відтворення шумової партитури ігрового художнього фільму?

Рекомендовані джерела інформації:

1. Моженко М., Рязанцев Л. Аналіз аудіального складника в анімації Волта Діснея / Вісник КНУКМ. Серія : Мистецтвознавство. Вип. 51, 2024. С. 57– 66.
2. Рязанцев, Л. В. Синтез звуку і зображення та функції мови у фільмі. *Культура і мистецтво у сучасному світі* / Вип. 16, 2015. С. 177–184. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2015_16_26
3. Рязанцев, Л. В. Функції шумів і тиші в фільмі / Вісник КНУКіМ: Серія «Мистецтвознавство». Вип. 34, 2016. С.143–150.
4. Марченко С..М. Принципи типологій екранного історіотворення фільмів науково-популярного серіалу "Невідома Україна" // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К.Карпенка-Карого: Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т театру, кіно і телебачення ім. І.К.Карпенка-Карого; Редкол.: О.І.Безгін (голова) та ін. Вип.1. К.: ВПП "Компас", 2007. С.146-160.
5. Петрова О. П. Режисура аудіовізуальних творів [Електронний ресурс]. Ч. 1–2 : навч. посіб. до курсу «Режисура аудіовіз. творів» для студентів 1 та 2 курсів / О. П. Петрова, Б. Я. Фарафонов, В. Н. Миславський. Харків : ХДАК, 2019. – 236 с. Режим доступу: <http://195.20.96.242:5028/khkdkak-xmlui/handle/123456789/1062>.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Для оволодіння матеріалом курсу окрім аудиторної роботи значна увага приділяється самостійній роботі, яка є основним способом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових аудиторних занять, і є невід'ємною складовою процесу вивчення конкретної дисципліни.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять.

Під час самостійної роботи передбачається:

- перегляд фільмів різних жанрово-видових форм;
- робота з ілюстративним та відеоматеріалом;
- інші форми роботи (у тому числі й творчі).

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Перегляд та аналіз аудіальної складової документального фільму
2. Перегляд та аналіз аудіальної складової документально-ігрового фільму
3. Перегляд та аналіз аудіальної складової неігрового художнього фільму
4. Перегляд та аналіз аудіальної складової ігрового художнього фільму
5. Складання звукової ідеї власного екранного твору
6. Розроблення звукової драматургії власного екранного твору
7. Робота над звуковою партитурою та озвучення власного екранного твору
8. Корегування саундтреку власного екранного твору за «Вимогами до звуку в екранному творі»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ

Вимоги до звукового ряду екранного твору здобувача ступені бакалавра екранних мистецтв

Дипломна екранна робота режисера-здобувача ступені бакалавра – це повноцінний екранний твір, який може претендувати на ефірний прокат. Критеріями якості (професійності) такої екранної роботи здобувача є: відповідність твору обраному автором екранному жанру; відповідність хронометражу даної роботи до обраного жанру; повноцінна драматургія; доречність застосування у творі тих чи інших засобів екранної виразності; почуття міри; почуття стилю.

До аудіальної частини дипломного екранного твору висуваються також окремі вимоги.

Ці вимоги поділяються на творчі та технічні.

До творчих вимог належать:

1. Грамотне застосування засобів звукової екранної виразності в тому об'ємі, який відповідає жанру екранної роботи з урахуванням задуму автора.

2. Дипломна екранна робота здобувача повинна професійно оперувати всіма компонентами комплексу аудіо. Це є: діалоги, монологи, внутрішні монологи, закадрові тексти (ін.); музичний ряд (внутрішньокадрова музика, закадрова музика); шуми (синхронні, фонові, ін.); різновиди екранної тиші; звукові спецефекти.

3. З роботи здобувача повинно випливати, що комплекс звукових засобів екранної виразності – або комплекс аудіо – є інструментом втілення режисерської ідеї у поєднанні з іншими інструментами втілення режисерського задуму – сценарієм, візуально-пластичним рядом, вербальною складовою, що сумісно здійснюють синтетичний звукозоровий образ.

4. Звуковий ряд екранного твору повинен бути стилістично поєднаним з візуально-монтажним рядом, відповідати темпоритму дії, мати узгоджену символіку з іншими засобами екранної виразності, відтворювати аудіовізуальний контрапункт, ін.

5. Звуковий ряд екранного твору повинен відповідати нормам психологічного сприйняття глядачем всіх форм звукової інформації, що беруть участь в екранному творі здобувача ступені бакалавра екранних мистецтв.

6. Зведений звуковий трек екранного твору повинен відповідати принципам монтування звуку, що забезпечують створення екранної звукової реальності, яка є моделлю звукової дійсності.

7. Зведений звуковий трек екранного твору повинен відповідати акустичній екранній реальності, у тому числі умовній акустичній екранній реальності.

8. Використання звукових планів повинно відповідати деталям режисерському задуму.

До технічних вимог належать:

1. Відсутність браку за звуком (електричні та акустичні завади, перешкоди, зникнення звуку, перемодуляції).
2. Відсутність динамічних перепадів по звуку.
3. Частотний баланс по всій довжині фонограми має бути представлений пропорційно (за винятком застосування звукових спецефектів).
4. Головний звук зведеного треку має знаходитись на динамічному рівні 0 дБ за індикатором (аналог) або - 12 дБ (цифровий 0) за винятком екранних ситуацій, підтверджених візуально.
5. Баланс рівнів має відповідати загальній моделі звукового сприйняття (між 0 дБ та -7 дБ – - 25 дБ).
6. Зведений трек екранного твору повинен забезпечити належний об'єм та прозорість звучання.

Висновки

Дипломна екранна робота здобувача ступені бакалавра екранних мистецтв за вимогами до звукового ряду має відповідати усім критеріям ефірного продукту.

Схема плану аналізу звукової режисури художнього ігрового фільму

1. **Вид** (ігровий, документальний тощо)
2. **Склад звукових засобів**, що беруть участь у фільмі (голоси – діалоги, монологи, закадровий текст тощо, шуми – фонові, синхронні тощо, музика, тиша), їх характер (можливо, специфіка та ефекти) та завдання застосування.
3. **Музика:**
 - а) Музику написано для фільму спеціально або взято музику, що написана будь-ким раніше, – тоді чим обумовлений даний вибір.
 - б) Які музичні напрями, музичні стилі, жанри беруть участь у фільмі та яким саме режисерським завданням зумовлено їхнє застосування.
 - в) Інструментарій (симфонічний оркестр, рок-склади, синтез, шумомузика, джазові склади, вокал, хор тощо), застосування інструментів, що солюють (тембрів), голосів і т.д. і яким саме режисерським завданням зумовлено їхнє застосування.
 - г) Чи є в даному фільмі такий жанр, як пісня, і чим зумовлена її присутність. Чи написана пісня спеціально для фільму (і яке в цьому випадку їй доручено значеннєве навантаження) або якась пісня, написана раніше і є присутньою у фільмі у якості цитати (і яке в цьому випадку їй доручено значеннєве навантаження або смислова паралель).
 - д) Чи є присутніми у фільмі також цитати з інших раніше написаних музичних творів і з якою метою.
4. **Музична режисура.**
 - а) Які події в рамках даної екранної оповіді режисер вважав за необхідне супроводжувати музикою і чому.
 - б) Чи є у фільмі лейтмотиви, кого (чи що) вони характеризують. Чим викликано вибір музичних засобів для створення того чи іншого лейтмотиву.
5. **Пріоритети.**
 - а) В який момент екранної оповіді включається той чи інший музичний фрагмент і чому.
 - б) У який момент екранної оповіді включається той чи інший лейтмотив і чому.

- в) Яким чином в екранну оповідь включено той чи інший музичний фрагмент або лейтмотив (набіг, акцент і т.д.)
- г) У якому рівневому балансі є треки (за ступенем важливості).

6. Ступінь участі.

- а) Чи відображає музика та звук у даній екранній оповіді те, що не вдається відобразити візуально.
- б) Наскільки загалом звук у цьому фільмі створює емоційно-змістовий простір для глядача.
- в) Шуми, їх характеристики, технічні засоби створення та характер і місце застосування.
- г) Тиша, її різновиди, технічні засоби створення, доцільність застосування.
- д) Темпоритм екранної оповіді, міра його обумовленості звуковим треком та за рахунок чого.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Обов'язкова

1. Желєзняк С.В. Узаємодія звуку й зображення в сучасній аудіовізуальній культурі / Культурологічна думка, зб. наукових праць. № 20, 2021. С. 171 – 178.
2. Желєзняк С.В. Еволюція виразних засобів кіно, ч.2: Художні можливості звуку в кіно; монтаж, простір та час / European philosophical and historical discourse, volume 4 issue 2, 2018. С. 89 – 95.
3. Марченко С..М. Принципи типологій екранного історіотворення фільмів науково-популярного серіалу "Невідома Україна" // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К.Карпенка-Карого: Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т театру, кіно і телебачення ім. І.К.Карпенка-Карого; Редкол.: О.І.Безгін (голова) та ін. Вип.1. К.: ВПП "Компас", 2007. С.146-160.
4. Моженко М., Рязанцев Л. Аналіз аудіального складника в анімації Волта Діснея / Вісник КНУКМ. Серія : Мистецтвознавство. Вип. 51, 2024. С. 57–66.
5. Овсяннікова-Трель О. Кіномузика як феномен сучасності / Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. Вип. II (5), 2015. С. 163–168.

6. Петрова О. П. Режисура аудіовізуальних творів [Електронний ресурс]. Ч. 1–2 : навч. посіб. до курсу «Режисура аудіовізуальних творів» для студентів 1 та 2 курсів / О. П. Петрова, Б. Я. Фарафонов, В. Н. Миславський. Харків : ХДАК, 2019. – 236 с. Режим доступу: <http://195.20.96.242:5028/khk dak-xmlui/handle/123456789/1062>.
7. Рязанцев, Л. В. Синтез звуку і зображення та функції мови у фільмі. *Культура і мистецтво у сучасному світі* / Вип. 16, 2015. С. 177–184. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2015_16_26
8. Рязанцев, Л. В. Функції шумів і тиші в фільмі / Вісник КНУКіМ: Серія «Мистецтвознавство». Вип. 34, 2016. С.143–150.
9. Рязанцев Л. В. Техніка лейтмотивів у кіномузиці / Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство. Вип. 33, 2015. С. 124-130. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2015_33_19
10. Хренов Д. О. Роль звукорежисури в становленні та розвитку українського кіно та телемистецтва / Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство. Вип. 39, 2018, С. 85–93.

Додаткова

11. Бут О. Колізії створення звукового образу в сучасному фільмі // Вісник. Зб. наук. статей Київського міжнародного університету. Журналістика. Медіалінгвістика. Кінотелемистецтво. Випуск 1, 2002. С. 271-283.
12. Бут О. Вплив звукової концепції на цілісність сприйняття фільму // Вісник. Зб. наук. статей Київського міжнародного університету. Журналістика. Медіалінгвістика. Кінотелемистецтво. Випуск 2, 2002. С. 250-260.

Інформаційні ресурси Інтернет

1. Into Film. Film Language. Sound. (No date). Retrieved from <https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/bfi-language-sound-jennifer-johnston-into-film-2016-07.pdf>
2. Бібліотека Харківської державної академії культури.
3. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К. С. Станіславського.
4. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка.

Навчально-методичне видання

**АУДІАЛЬНА СТРУКТУРА ЕКРАННОГО ОБРАЗУ
(ПЕРЕГЛЯДОВО-АНАЛІТИЧНИЙ СЕМІНАР)**

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за напрямками
02 «Культура та мистецтво»

Укладач:

Чайковська Валентина Борисівна, викладач

Комп'ютерний набір В.Чайковська

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 17.06.2025 р. Формат 60x84/16

Ум. друк. арк. _____

ХДАК, 61057, Харків -57, Бурсацький узвіз, 4